

חזרה: מלאכות טוחן

סימן שכ"א סעיף ז' - סעיף י"ב

א] סעיף ז' - שינוי.

- א. שבת (דף קמא.): אמר רב יהודה הני פלפלי מידק חדא חדא בקתא דסכינא שרי תרתי אסיר. רבא אמר כיון דמשני אפי' טובא נמי.
1. ב"י (ז'): "א רק ביו"ט [שאילות, ר"ח, רש"י]. וי"א ה"ה בשבת [רי"ף, רמב"ם, רא"ש, ושאר ראשונים].
 2. שבלי הלקט (ב"י שם): כיון דכדרכו חייב משום טוחן, על ידי שינוי ליהוי פטור אבל אסור. י"ל: קתא דסכינא שינוי גמור הוא, דבין מדוך של עץ למדוך של אבן הוי שינוי, וקתא דסכינא הוי שינוי גמור הילכך מותר לכתחלה.

ב. מחבר: מותר לדוך פלפלין, אפי' הרבה יחד, והוא שידוכם בקתא של סכין ובקערה. [כרי"ף וסעייתו].

1. מ"ב (כ"ג): מותר וכו'. ואם הוא שוחק פלפלין ושאר תבלין במכתשת כדרכו ואפי' גרגר אחד יש בו איסור דאורייתא משום טוחן. שעה"צ (כ"ו), דחצי שיעור איסור מן התורה.
2. מ"ב (כ"ד): אפי' הרבה יחד. ודוקא מה שצריך לו לאותה שבת.

ג. מה הפירוש המילות של "ובקערה".

1. מג"א (ט'): פי' או שידוכם בקתא של סכין או בשולי קערה.
2. ט"ז (ז'), מ"ב (כ"ה), שעה"צ (כ"ח): צריך שינוי גם בכלי קיבול, משום עובדא דחול.

ד. שינוי גמור: ציורים.

1. יד של סכין: שינו גמור: גמרא (דף קמא.), מחבר (סעי' ז', סעי' ח').
- א) מג"א (ט'), מ"ב (כ"ה, כ"ז): דוקא בקתא דסכינא היתירו לדוך הפלפלין, אבל לחתוך אותם בסכין דק דק אסור, וה"ה לכל תבלין.
2. בעץ הפרור: מחבר (סעי' ח').
3. בשולי הכלי, בשולי קערה: אגור (סי' תפ"ח), הו"ד בב"י (ח'), מג"א (ט'), מ"ב (כ"ה).
4. בידיו: מ"ב (כ"ט).

ה. ההיתר רק באוכלים.

1. מג"א (י"ב), מ"ב (ל"ו): דבר שאינו חפץ לאכלו ולטועמו ולא להאכילו לתינוק אסור, ללעסו בשינוי כדי לשחקו משום טחינה. דאע"ג דמשנה, מ"מ מדרבנן אסור דדוקא לגבי מילה היתירו. [אחרונים].

ב] סעיף ח' - מלח.

א. מחבר: אין כותתין מלח במדוך של עץ, אבל מרסק הוא ביד של סכין ובעץ הפרור ואינו חושש.

1. מ"ב (כ"ח): של סכין. וירסק בקערה או ע"ג שלחן אבל לא במדוך ומכתשת וכנ"ל גבי פלפלין [אחרונים].

ב. רמ"א: מלח שלנו - ודוקא מלח הגס, אבל מלח שהיה דק מתחלה ונתבשל ונעשה פתיתין, מותר לחתכו בסכין כמו שחותך הפת.

1. מ"ב (ל'): לחתכו בסכין. היינו אפי' דק דק כמו לענין חתיכת הפת ומשום דאין טוחן אחר טוחן. ומ"מ במכתשת, אף מלח זה אסור לכתוש. וכתב הפמ"ג דצוקע"ר ג"כ דינו כמו מלח זה.

ג] סעיף ט' - שאינו גידולי קרקע [גבינה, ביצים, בשר, דגים, כבד, וכדו'].

- א. מחבר: מותר לחתוך בשר מבושל או צלי, דק דק בסכין. תרה"ד.
1. מג"א (י'): דהרי התוס והרא"ש כתבו דאין טחינה באוכלין ואף שקצת ס"ל דיש טחינה כמ"ש סי"ב דוקא בג"ק אבל בשר דאין גדולו מן הארץ ל"ש בו טחינה. ט"ז (ח'): דזה אין גדולי קרקע, ואין במינו טחינה.

ב. ציורים.

1. בשל מבושל.

- א) מ"ב (ל"א), שעה"צ (ל"ה): מותר לחתוך. ואפי' להפוסקים מג"א (י') בשם השלטי גבורים [דס"ל דבהמה נמי מקרי גידולי קרקע לפי שהיא ניזונת מן הקרקע מ"מ אין לאסור בזה דבלא"ה יש פוסקים דס"ל דאין שייך טחינה באוכלין].
2. מי שאינו יכול ללעסו מחמת שהוא קשה, וע"י חתיכתו מתקנו לאכילה.
 - א) מג"א (י'), מ"ב (ל"ב): ג"כ שרי לחתכו דאזלינן בתר רובא דעלמא. תרה"ד.
 3. גבינה קשה מאד.
 - א) מג"א (י"ב), מ"ב (ל"ו): ג"כ שרי כיון דיכולין ללעסה בקושי, ושם אוכל עליה.
 4. שלא באוכל.
 - א) מ"ב (מ"ה): או השף לשון של מתכת חייב משישוף בכל שהוא.

ג. בשר חי לפני העופות.

1. רמ"א: אסור לחתוך דק דק בשר חי לפני העופות, הואיל ואינן יכולין לאכלו בלא חיתוך, קמשיי לה אוכל. עסי' שכ"ד ס"ז. תרה"ד.

- (א) מג"א (י"א), מ"ב (ל"ה): ועסי' שכ"ד ס"ז. והיינו דשם מבואר דשווי אוכלא שרי בשבת, ומיירי בשאין חותך דק דק.
 (ב) מ"ב (ל"ד): ויש מקילין בזה, ט"ז (ט').
 2. בה"ל (ד"ה ואינן): ואם יכולין לאכלו ע"פ הדחק בלי חתוך צ"ע קצת. פמ"ג.

ד. הכוונה ברמ"א, משום איסור טוחן.

1. מ"ב (ל"ג): ר"ל דאיכא למימר דטעם הפוסקים דס"ל דאין טחינה באוכלין היינו משום דאין צריך טחינה דאי בעי אכיל ליה כמות שהוא שלם משא"כ בזה דאין יכולין לאכלו כלל בלי חיתוך החיתוך משוי ליה אוכל ושייך בו טחינה. בה"ל (ד"ה דהואיל), ולשון דקמשוי ליה אוכל שכתב רמ"א אינו מדוקדק כ"כ. עי' מג"א (י', סי' שכ"ד ה').
 (א) מג"א (ט"ו), מ"ב (ל"ג), מ"א, מ"ד, בה"ל ואינן: ממילא, יש להקל לאלתר [לשיטתו].
 (ב) מ"ב (מ"א): ולזהר שלא יחתוך דק דק אלא חתיכות גדולות קצת, בדבר שראוי לאכול בלא זה, מצד איסור טירחא.

ד [סעיף י' - כלי מיוחד.

- א. מחבר: אסור לגרור הגבינה בשבת במורג חרוץ בעל פיפיות [בל"א רי"ב אייזן. מג"א (י"ב), מ"ב (ל"ו)]. ריב"ש.
 1. מ"ב (מ"ה, בה"ל סעי' י"ב סוד"ה מיד): האק מעסער, אפשר דחשיב ככלי המיוחד.

ב. מג"א (י"ב), מ"ב (כ"ו, ל"ו): אפי' לאכול מיד אסור.

1. כשאינו גידולי קרקע, אסור משום עובדין דחול: מ"ב (ל"ו, מ"ה).
 2. כשהוא גידולי קרקע, אבל טוחן אחר טוחן, ג"כ אסור, כמו גבינה: בה"ל (סעי' י"ב ד"ה לפרר).
 3. כשהוא גידולי קרקע, ולטחון לאכול מיד. אסור דאורייתא: מ"ב (מ"ה, בה"ל סעי' י"ב ד"ה מיד), והוא איסור דאורייתא.

ה [סעיף י"א - להשקות את התלוש.

א. מחבר: מותר להשקות את התלוש, כדי שלא יכמוש.

1. מג"א (י"ג), מ"ב (ל"ז): היינו ירקות תלושין. והטעם, כיון דהם ראויות לאכילה ביומן מותר להשקותן משא"כ בדבר שאינו ראוי לאכילה אסור לטרוח בשבילם.
 2. מ"ב (ל"ז): ולהשקות את המחובר יש בו איסור תורה. שעה"צ (מ"ב): משום חורש ומשום זורע.

ו [סעיף י"ב - טוחן לאוכלין, טוחן אחר טוחן, טוחן לאכול מיד.

א. טוחן לאוכלין.

1. שבת (דף עד:): אמר רב פפא האי מאן דפרים סילקא חייב משום טוחן.
 (א) ראשונים: י"א אין איסור טוחן לאוכלין [ר"ח, רא"ש, ועוד]. י"א שיש איסור טוחן לאוכלין [רשב"ם, טור, ועוד].
 2. מחבר: המחתיך הירק דק דק, חייב משום טוחן. [וכן בה"ל (ד"ה לפני), דלא כמג"א (י"ד). וצ"ב המ"ב (ל"ט)].
 (א) מ"ב (ל"ח): המחתיך הירק. תלוש ומדסתם משמע דאפי' בירקות שראוי לאכלן חיינ ג"כ ס"ל דיש טחינה באוכלין.
 3. רמ"א: וה"ה דאסור לחתוך [מג"א (י"ד): כותש] גרוגרות וחרובים לפני זקנים. ודוקא פירות וכדומה לזה, אסור.
 (א) מג"א (י"ד): דאסור לחתוך גרוגרת כיון שהוא ג"ק, ומשמע דלפני מי שיכול ללועסו כך שרי.
 (ב) בה"ל (ד"ה לפני): עי' במ"א. ואין דבריו מוכרחין דנקט לפני זקנים משום אורחא דמילתא שהם אינם יכולין לאכול אם לא יחתכו דק דק אבל לעולם בדבר שהוא משום גדולי קרקע שייך בו טחינה בכל גווני וכן נראה מדברי הגר"א.
 4. בדיעבד: מעשה שבת.
 (א) מ"ב (מ"ה): והחותכים הבצלים והצנון דק דק שעה קודם הסעודה, קרוב הדבר לומר שחייב חטאת והבצלים אסורים באכילה.
 5. מ"ב (ל"א, עי' לעיל): בצירוף, יש להקל.

ב. טוחן אחר טוחן.

1. ראשונים: י"א אין איסור טוחן אחר טוחן [רשב"ם, סמ"ג, ר"ן, מרדכי]. י"א שיש איסור [יראים].
 2. רמ"א: אבל מותר לפרר לחם לפני התרנגולים, דהואיל וכבר נטחן אין לחוש, דאין טוחן אחר טוחן.
 (א) מ"ב (מ'): לפרר לחם. היינו אפי' להכין להם שיאכלו לאחר זמן וכדלקמיה.

ג. טוחן לאכול מיד.

1. רמ"א: וכל זה מיירי במניח, אבל אם לאכלו מיד, הכל שרי מידי דהוי אבורר לאכול מיד, דשרי. רשב"א, ר"ן. כדלעיל סי' שי"ט.
 (א) מ"ב (מ"ב): וכ"ז לא מיירי. קאי גם על חתוך ירק דק דק המוזכר בריש הסעי'.
 (ב) ט"ז (י'): אם לאוכלו מיד. פי' לאותה סעודה כמו בבורר ואע"ג דמכין קודם הסעודה לאכלו תוך הסעודה קרוי לאלתר.
 (ג) מג"א (ט"ו), מ"ב (מ"ד): שלא אסרו על האדם לאכול מאכלו בחתיכות גדולות או קטנות א"כ הוי דרך אכילתו בכך. ב"י.
 (ד) מ"ב (מ"ג): לאכלו מיד. וה"ה דאחד יכול לחתוך לצורך אחרים והם יאכלו מיד וכדאמרין לעיל אצל בורר. ב"י.
 2. מג"א (ט"ו), מ"ב (מ"ה):
 (א) שלטי גבורים מפקפק על היתר זה.
 (ב) וגם הרב ב"י כתב שאף מי שמכין לאכול מיד ג"כ יזהר לחתוך לחתיכות גדולות קצת.
 (1) מ"ב (מ"ה): ומטעם זה כתבו כמה אחרונים ג"כ דנכון להתנהג כמו שכתב הב"י.

- ג) ובמדינתנו נהגו לחתוך הצנן דק דק מאד ויש להם על מי שיסמוכו. ומפרש המ"ב (מ"ה), דאין למחות בידם.
- ד) ועכ"פ אסור לעשות עד יציאת בהכ"נ דבעינן סמוך לסעודה ממש כמ"ש בסי' שי"ט לענין בורר.
3. בה"ל (ד"ה המחתך): מחתכו דק דק חייב. אבל בגדולות קצת, אין דרך הטחינה בכך. אך כ"ז לענין חיוב, אבל לענין איסור יש לזהר, דכ' היראים דשיעור דקותן לא נודע לנו. וכן משמע בב"י, שהצריך שיעשה חתיכות גדולות במקצת, וגם יהיה סמוך לסעודה.
4. מ"ב (מ"ה, בה"ל ד"ה מידי): ע"י כלי יש להקל, אא"כ ע"י כלי המיוחד לכך [חייב], שזה דרך אכילה. פמ"ג.

ד. מ"ב (מ"ה): שאר ענינים.

1. המפרר חתיכת עץ שנרקב ועושה ממנו פולווער וכן המפרר צרור עפר חייב משום טוחן [שבת ע"ד].
2. וכן הנוסר עצים ליהנות בנסורת שלהן או השף לשון של מתכת חייב משישוף בכל שהוא.
3. והמחתך עצים דק ועושה אותן קטנים אם דקדק מהן כדי לבשל כגרוגרת מביצה חייב [רמב"ם ומ"א בסי' שי"ד].
4. ואם הוא חותך לחתיכות גדולות והוא מקפיד על המדה לחתכה בכוונה בזה המקום, חייב משום מלאכת מחתך.

ה. תבלינין, כמו פלפלין: האם יש התיר של לאלתר.

1. שעה"צ (ל'): נראה מהמג"א דאפשר להקל, וכן משמע בביאור הגר"א. ובא"ר נשאר בזה בצ"ע.